

Yiyiniz içiniz ancak israf etmeyiniz (Araf 31)

[Banu Atabay'ın lezzetler.com Yemek Tarifleri Sitesi](http://www.lezzetler.com)

BEREKET DİLEYEN TABAKLAR

THY Skylife

Tabaklar... Günlük yaşamımızın hayati objeleri... Bugün cam, porselen, kil ya da plastikten binlerce çeşit tabak, ne denli vazgeçilmez olduklarından bihaber masalarımızın üstünden akıp geçiyor. Aynı zamanda, pek çoğu da bizim için bir statü göstergesi. Kendi beğenimizi yansıtan 'kıymetli ve güzel' tabakları, ancak misafir geldiğinde çıkarmak üzere dolaplarda sergilemek, saklamak neredeyse tüm dünya insanlarını birleştiren ortak bir gelenek, alışkanlık... Peki, insanoğlu bu vazgeçilmez malzemeyi yaratmayı ne zaman akıl etmiş: Birdenbire değil elbette. Çanak çömleğin yaratılma süreci hiç de öyle kolay gerçekleşmemiş. Hatta, kil kapların gerçek anlamda kullanılabilmesi, yani pişirmenin keşfedilmesi için binlerce yıl geçmesi gerekmiş. Bu zorlu ve maceralı deneyimin öyküsü, insanın av ve doğanın sunduğu diğer hazır yiyeceklerin peşinde koşmayı bırakıp toprağa yerleşmesi ve kendi besinini üretmesi, yani tarıma geçmesiyle birlikte başlamış.

İnsanoğlunun yaklaşık MÖ 10 binlerde başlayan yerleşim öyküsü ile MÖ 7000'lerde ortaya çıkan kap kazağın yaşama girmesi arasındaki o uzun süreç, bu deneyimin birdenbire olmadığını, olamayacağını bir göstergesi. İnsanoğlunun kille tanışması aslında çok daha gerilere gidiyor. Az buz değil, 35 bin yıl önceden onu yoğurmayı ve biçimlendirmeyi biliyormuş. Ondan ürettiği birçok heykelcik ve kabartma figürler de bunun kanıtı. Çok daha sonra, yerleşik yaşama geçince, kili evini inşa etmede kullanmış. Ev tabanlarını, duvarlarını, ocağını sıvamış, damını onunla örtmüş, harcına katmış. Hasır ya da kamışlardan yaptığı depo kaplarını ve ambarlarını sıvamış. Sonra, kili ateşte pişirdiği zaman daha sağlamlaştığını fark etmiş ve heykelciklerini, takı ya da başka küçük şeyleri ateşe tutmaya başlamış. Kilin kimyasını yavaş yavaş kavramaya başladıkça, onu pişirecek ateşle de baş etmeyi ve denetimi altına almayı başarmış. Sonunda, yaşamına kap kazağın girmesiyle, daha doğrusu kili bu malzemelere taşımasıyla, Neolitik dönemin en büyük devrimlerinden birini gerçekleştirmiş. Bu devrime yol açan asıl etkenin, insanın sulu yemeğe geçmesi olduğu düşünülüyor. Bu varsayımı destekleyen faktörler de tahılın beslenmede ağırlık kazanması, bazılarının mayalandırılmaya başlanması. Sulu malzemenin konulması için gereksinim duyulan ve bunun sonucunda da kabın doğmasına neden olan çömleğin öyküsü işte burada başlıyor. Şaşırtıcı gelebilir, ama arpadan elde edilen bira da bu kapların içini dolduran ilk malzemelerden sayılıyor. Dışarıya su sızdırmaması için onu sürtmesi, açılması ya da hangi tür kilin hangi tip fırın ve ısıda nasıl bir renk ve nasıl bir kalitede olacağını deneye-yanıla öğrenmesi, insanoğlunun geçirdiği yaratım sürecinin aşamaları. Tüm bunlardan sonra süslenen, bezelenen kap artık bir kültürün parçasıdır. İnsanoğlu ona inancını, düşüncesini, zevkini, gördüklerini taşımaya başlar. Prestij malzemesi olarak evinin en baş köşesine koyabilir ya da dinsel törenlerde kullanabilir. Onun için artık çok amaçlı bir malzemedir. Dahası, üzerinde soyutlamalar yapabilir, çeşitli üsluplar deneyebilir.

Sonuçta, yazının olmadığı tarihhöncesi çağlar için insanın ve yarattığı kültürün aynası olarak ayrı bir anlam kazandırır kaba.

Çağlar ilerledikçe, bin yıllar geçtikçe, kilin dışında başka malzemeleri de keşfeder. Önce bakırı, sonra tuncu dener. Olağanüstü güzellikteki tunç kaplar, MÖ 3000'de artık kralların ve tapınakların prestijli malıdır. Zenginliğin ve gücün göstergeleri olmalarına karşın, bereketin ve korunmanın istenci hiçbir zaman yok olmaz kapların üzerinden. Ve farklı motifler ve biçimlerde, gümüş, altın, bronz ya da kil kaptaki olsun, bu kavramlar anlamını yitirmeden taşınagelir bin yılların ötesinden.

Bugün Konya'nın Gökyurt köyünde, yüzyıl başında yapılmış taş evler ilginç bir özellik sergiliyor. Köyün çevresinden çıkan taşlarla yapılan evler görülmeye değer. Her evin sağ üst kat penceresinin üstüne gelen tek parça taşın üstüne bir tabak gömülmüş.

Tabakların hemen yanında nazarlık şeklinde stilize edilmiş, eski Türkçe 'Allah' yazısı ve evin inşa tarihi var. Geleneğin nasıl ve ne zaman başladığını köy halkı bilmiyor. Ama asıl çarpıcı olanı, ev sakinlerinin de tabakların bereketi, bolluğu simgelediğine inanmaları. Tabaklar onlar için aynı zamanda mutluluk ve refah demek. Yani, evlerinde hüküm sürmesini istedikleri şeyler... Bir başka yerde, Şanlıurfa'daki Makam-ı Dergâh Halil Külliyesi'nin avlu duvarlarındaki tabakların aynı anlamı taşıdığı bilinmese de, çevrelerindeki nazar boncuğunu andıran göz betimlemeleri mutluluğun ve bereketin devamını diliyor.